

Sídlíště Ďáblice usiluje o památkovou ochranu

Před dvěma lety bylo v tomto časopise konstatováno,¹ že kvality sídlíště Ďáblice si zasluhují památkovou ochranu a sídlíště by nemělo být zahušťováno ani dostavováno. Nevhodnost jakýchkoliv stavebních intervencí na sídlíšti se silným prostorovým konceptem, jakým jsou právě Ďáblice, byla zmíněna ve zprávě o výzkumu týmu Michala Kohouta z FA ČVUT. V letošním letním čísle časopisu PROPAMÁTKY pak řadí Rostislav Švácha Ďáblice mezi několik málo kvalitních sídlíšť, která zateplování a další zásahy do vzhledu absorbovala bez ztráty ceněných hodnot.² Po dvou letech se k sídlíšti Ďáblice na stránkách Zpráv vracíme s informací o dalším dění. Během letošního léta totiž došlo významných zásahů do historické skladby sídlíště. V první řadě jde o povolení demolice multikina Ládví, dále pak o prezentaci návrhů společnosti CPI Radovana Vítka na výstavbu věžáků na místě přízemních objektů tří nákupních center. Přestože o návrhu se diskutuje, MČ Praha 8 již souhlasila s demolicí krytých sloupůřadí vymezujících oblíbené atrium nákupního a společenského centra od architekta Tenzera, dnes ve vlastnictví CPI.

Právě nadstandardní občanská vybavenost sídlíště se nyní stává jádrem problému. Zatímco o bytové domy sídlíště Ďáblice společenství vlastníků jednotek pečují a ve značné míře stále zachovávají jejich hodnoty, objekty určené službám veřejnosti kvůli stávajícím vlastníkům chátrají.

Oblíbené knihupectví ve skleněné kostce na křižování hlavních pěších a nákupních os bylo před lety přeměněno na hernu a zatemněno. Již desetiletí upadá obchodní ulice a kdysi standardní i luxusní obchody jsou nahrazovány stále pochybnějšími provozovny. Postupně zchátrala dokonce i tři ze čtyř nákupních středisek spotřebního družstva Včela na okrajích sídlíště, která představovala promyšlený komunikační modul mezi stávající zástavbou a novým obytným souborem. V tichosti a bez zájmu občanů, politiků a médií bylo vydáno povolení k demolici oblíbeného multikina Ládví. Územní řízení na novostavbu dvoupodlažního nákupního centra na místě kina ještě nebylo kvůli nedořešeným majetkovým vztahům ukončeno. Výraznější pozornost veřejnosti však vzbudila teprve prezentace projektu společnosti CPI Reality podnikatele, developera a majitele dnes zanedbaných objektů Včely Radovana Vítka, na níž byl představen projekt s názvem Revitalizace a dostavba objektů CPI Reality. Na místě tří přízemních nákupních středisek v ulicích Tanvaldské, Frýdlantské a Čumpeřické navrhl 18–20podlažní věžové domy, které měly obsahovat krom jiného kavárny, obchody a parkovací stání v hromadných garážích ve spodních patrech. Problém spočívá v tom, že stávající přízemní pavilonová nákupní střediska od architektů Tenzera a Kulišťáka vycházející z bruselského stylu,

1

kteří mají novostavbám ustoupit, jsou architektonicky cenná a pro sídlíště charakteristická. Největší z nich mezi ulicemi Tanvaldskou a Střelnickou sestává ze dvou budov propojených kolonádami. Přízemní pavilony obklopují prostorné a frekventované atrium se zelení a výtvarným dílem. Návrh na přestavbu čtvrtého nákupního střediska v Šimůnkově ulici dosud nebyl představen, developer však počítá rovněž s vícepatrovou budovou nerespektující původní koncepci sídlíště.

K projektu, který byl veřejnosti představen 14. 6. 2017, přijalo pod tlakem veřejného mínění dne 21. 6. 2017 zastupitelstvo MČ Praha 8 usnesení, ve kterém s plánovanou výstavbou vysokopodlažních budov na sídlíšti Ďáblice vyjádřilo zásadní nesouhlas. Obavy o další osud historicky hodnotného sídlíštního komplexu nicméně nadále přetrvávají. Obyvatelé sídlíště Ďáblice proto založili občanské sdružení Krásné Kobyličky³ (sídlíště se nerozkládá v katastru Ďáblice, ale Kobyličky). Dne 14. 7. 2017 byl na ministerstvo kultury podán návrh na prohlášení souboru staveb, ploch a parkových úprav tvořících sídlíště Ďáblice za kulturní památku, zpracovaný odborníkem na poválečnou architekturu Ing. arch. Janem Brejchou. Že jsou obavy důvodné, se ukázalo v srpnu, kdy Praha 8 vydala souhlas s demolicí Tenzerových kolonád. Developer chce frekventované atrium zcela zrušit a nahradit prostor od počátku koncipovaný jako veřejný úzkým 50 m dlouhým tunelem.

Zdůvodnění podání podnětu⁴

Koncepce ěáblického sídlíště pracuje velmi nápaditě s malým množstvím prvků a využívá archetypu bloku a ulice. Urbanistická koncepce čtvercových polootevřených bloků v jižní části sídlíště asociuje tradiční městské dvory. Těžiště souboru tvoří z podzemí zásobovaná obchodní ulice ústící do náměstí s budovou kina, kulturního a obchodního domu. Budovy občanské vybavenosti tvoří nízkou pavilonovou podnož (jedno-, dvou- a třípodlažní) výškovým obytným domům (jedenácti- a čtrnáctipodlažní deskové domy, devatenáctipodlažní věžové domy). Na východě je zá-

Obr. 1. Praha-Ďáblice, nákupní středisko v ulici Čumpeřické, Jiří Kulišťák, 1970, uvedení do provozu 1973. Foto: Hana Řepková, 2016.

stavba zakončena pětící věžových domů, severní část sídlíště je tvořena šestipodlažními bodovými domy.

Urbanistická koncepce důmyslně pracuje s průhledy ze sídlíště na Ďáblický háj a vrch Ládví, jenž je přírodní památkou, a převádí jeho zeleň do hloubky zástavby, kde se volně proměňuje v parkovou, převážně skupinovou zeleň se sítí pěších cest. Značný podíl na vysoké kvalitě veřejných prostor má i řada osazených výtvarných děl a vodních prvků, práce s modelací terénu a využití naspů bývalé Kobylické střelnice. Pietní místo poprav 1 300 občanů nacisty (památník s uměleckými díly) jako nedílná součást architektonické koncepce sídlíště má statut národní kulturní památky. Zeleň souboru včetně skladby dřevin a biotopového jezírka navrhla Zorka Buriánková.

Autoři věnovali velkou péči výběru kvalitních materiálů, dobře řemeslně zpracovaným detailům i umělec-

■ Poznámky

1 Hana Řepková, Problematika památkové ochrany sídlíšť na příkladu sídlíště Ďáblice a Matyáš Kracík, Památková ochrana sídlíšť?, *Zprávy památkové péče* LXXV, 2015, s. 313–321, resp. 299–306. Viz též výzkumy projektu Paneláci: Michaela Jehlíková Janečková, *Ďáblice* (karta sídlíště), <http://www.panelaci.cz/sidliste/hlavni-mesto-praha/praha-dablice>, vyhledáno 6. 9. 2017. Zde odkazy na relevantní literaturu k sídlíšti.

2 Prohloubit poznání a směřovat k ochraně – Rozhovor s Rostislavem Šváchou, *PROPAMÁTKY*, léto 2017, s. 14–15. Dostupné online na http://www.propamatky.info/dokumenty/zprav_3926_ctvrtletnik-propamatky-%E2%80%9393-leto-2017.pdf, vyhledáno 2. 10. 2017.

3 Viz <https://www.krasnekobylicy.cz/>, vyhledáno 6. 9. 2017.

4 Se souhlasem autora převzato z textu návrhu Jana Brejchy.

2

3

Obr. 2. Praha-Ďáblice, nákupní středisko v ulici Tanvaldská od Antonína Tenzera (návrh 1967, postaveno v I. etapě spolu s okolními bytovými domy) je známé pod názvem Čiverec či podle restaurace Satanka. Dnes je zde supermarket Norma. Foto: Hana Řepková, 2016.

Obr. 3. Praha-Ďáblice, nákupní středisko v ulici Frýdlantská, původní návrh Antonína Tenzera z roku 1967 byl upraven s mírně zjednodušenou fasádou v roce 1969. Průhled průchodem v parteru nejbližšího domu. Sídliště je protkáno bohatou cestní sítí, která prochází i pod jednotlivými domy. Foto: Hana Řepková, 2016.

kým dílům, která zdobí objekty veřejné vybavenosti a velkoryse dimenzované monolitické vstupní haly bytových domů. Deskové domy mají ojediněle pojaté koncové sekce s lodžiemi ve štítu, fasády jsou kromě pásových oken členěny dvojicemi hlubokých lodžii a slunolamy, zakrývajícími spáry mezi panely. Chodníky jsou u deskových domů na rozdíl od naprosté většiny sídlišť vedeny městotvorně při patě domů. Parter deskových domů je obohacen podloubími a průchody, věžové domy vyrůstají z terasových podnoží.

Urbanistické i architektonické řešení a úprava veřejných ploch sídliště Ďáblice doposud zůstávají vzorovým příkladem jedné z nej kvalitnějších realizací obytného souboru výstavby 60.–70. let 20. století. Kvalitou návrhu a realizace je sídliště srovnatelné s brněnským sídlištěm Lesná a experimentálním pražským sídlištěm Invalidovna, z nichž je dle názoru mnohých odborníků nej kvalitnější a dosud i nejlépe dochované. Již v době vzniku získalo sídliště cenu UNESCO, jeho význam je připomínán i v zahraničí (např. v muzeu Urbis v Manchesteru). I v současné době jsou jeho přednosti vysoce ceněny obyvateli i odborníky.

Z bohatého souboru sídlišť jsou dosud chráněna pouze sídliště z 50. let a hotelový dům sídliště Invalidovna. Žádný obytný soubor ze 60.–70. let dosud chráněn není. Stavební úpravy uplynulých desetiletí zatím do sídliště citelně nezasáhly a jeho architektura a urbanismus jsou dosud zachovány v takové míře, že

umožňují jeho smysluplnou ochranu. Odborná i laická veřejnost je znepokojena nakládáním s budovami vybavenosti na sídlišti (kino, budova knihkupectví, nákupní centra, kulturní dům apod.) a jejich mnohdy závažnou neúdržbou a devastací. Obyvatelé protestují proti developerskému záměru nahrazení čtyř nákupních center prostorově i výškově předimenzovanými bytovými domy. Bývalé nákupní středisko Včely v Tanvaldské ulici, na jehož místě je projektován nejkontroverznější z developerských objektů, bylo vystavěno podle návrhu významného funkcionalistického architekta Antonína Tenzera.

Ministerstvo kultury po několika letech podporuje grantovými projekty odborný výzkum českých sídlišť. Již důkladně prověřené hodnoty těchto nejlepších by měly být ochráněny a zachovány budoucím generacím. Skvostu poválečného urbanismu hrozí po 50 letech od zahájení výstavby nevratné poškození, České republice ohrožení o soubor, který jako jeden z mála naplnil modernistické vize. Necitlivé developerské projekty mohou snadno zničit dodnes dochovaného *genia loci* sídliště Ďáblice.

Nej hodnotnějšími a nejautentičtější dochovanými objekty sídliště Ďáblice jsou:

- z typových bytových domů: deskový dům Kyselova 1186–1191, parc. č. 2364/67–72, věžový dům Štěpničná 1956, parc. č. 1795/8, a deskový dům Třebenická 1284–1295, parc. č. 2454–2456, vše k. ú. Kobylisy;
- z objektů občanské vybavenosti: nejohroženější kino Ládví, Burešova 1662/4, parc. č. 2364/148, nákupní středisko od arch. Tenzera, Tanvaldská 1347/2, 1378/4, parc. č. 2466, 2467 a 2636, nákupní středisko Čertovka, Čumpešikova 1222/6, parc. č. 2364/13, bývalá restaurace „U Elišky“, Frýdlantská 1351/26, parc. č. 2557/1 a 2, vše k. ú. Kobylisy;
- mezi ohrožené patří i nákupní středisko Šimůnkova 1625, parc. č. 2621/57, 58, 83, k. ú. Kobylisy, obchodní středisko s nákupní ulicí – Burešova 1659/3, Střelnická 1660/31, Kyselova 1657/6 a Opálkova 1658/2, parc. č. 2364/136, 137, 139, 140, 146,

174, i kulturní dům Ládví, Burešova 1661/2, parc. č. 2364/145, vše k. ú. Kobylisy, stejně jako další pavilonové objekty občanské vybavenosti;

– Ze sochařských a kompozičních děl je autenticky dochováno např. centrální jezírko s plastikou plameňáků od Jiřího Černocho (parc. č. 2364/1, k. ú. Kobylisy); velmi hodnotné a autenticky dochované je i architektonické řešení veřejného prostoru (cestní síť, veřejná zeleň, parkové úpravy, výtvarná díla a ojediněle řešený parter deskových domů s průchody, podloubím a s prostornými vestibuly doplněnými výtvarnými díly) s drobnou architekturou (objekt s pergolou parc. č. 2556, k. ú. Kobylisy, u dětského hřiště ve Frýdlantské ulici).

Pro Ďáblické sídliště je typická kombinace vysokých bytových domů s nízkou podnoží občanské vybavenosti, prostoupené velkoryse dimenzovanými plochami veřejné zeleně. Plochy zeleně a vybavenosti, která je devastována často záměrnou neúdržbou, jsou ohroženy developerskou exploatací, která by, jak ukázala nedávná prezentace projektu CPI, vytěžila získané pozemky na maximum bez sebemenšího ohledu na hodnoty a kompoziční principy sídliště. Z těchto důvodů je navrhována ochrana celého souboru, který je výjimečný nejen v celostátním, ale i v mezinárodním měřítku, jak dokládají četné exkurze tuzemských i zahraničních odborníků. K zachování kvality sídliště v dosavadním rozsahu přispěla mimo respektu MČ Praha 8 k poznáním hodnotám i pro sídliště nebyvalá identifikace obyvatel s místem bydliště.

Co bude dál s Ďáblicemi

Dne 18. 8. 2017 odešlo po urgenci z odboru památkové péče ministerstva kultury – v rozporu se standardním postupem – namísto vyrozumění vlastníků o obdržení návrhu pouze oznámení o nezačátní řízení ve věci prohlášení souboru „sídliště Ďáblice“ za kulturní památku.⁵ Ministerstvo své rozhodnutí zdůvodnilo absencí uměleckořemeslných prvků a vážnými dispozičními, materiálovými i řemeslnými vadami panelových domů a zpochybnilo také nutnost chránit „typizo-

vané sídliště“ jako kulturní památku. To je však v přikrém rozporu s nejnovějšími publikovanými odbornými poznatky (které byly ostatně v návrhu na prohlášení shrnuty). Sídliště Ďáblice v první řadě nebylo běžným typizovaným projektem, ale ukázkovou výstavbou. I díky tomu zde materiálové a řemeslné vady časté na průmyslných sídlišťích nenajdeme. Díky kvalitě provedení je ostatně Ďáblické sídliště mimořádně dobře a autenticky dochované. Ministerstvo dále uvádí, že dostatečným prostředkem ochrany areálu je stavební zákon a platný regulační plán. To ovšem vůbec neodpovídá běžné realitě, jak ji známe i z památkově chráněných oblastí (viz dění v pražské památkové rezervaci), což se v případě Ďáblic ostatně ukázalo na zmíněném osudu kina Moskva – je to právě nedostatečnost stávajících regulativů pro ochranu historické podstaty sídliště, která vedla předkladatele k návrhu na prohlášení souboru sídliště Ďáblice za kulturní památku.

Z uvedených důvodů se Občanské sdružení Krásné Kobylisy spolu s předkladatelem návrhu Ing. arch. Brejchou rozhodli v úsilí o zajištění památkové ochrany Ďáblického sídliště pokračovat. Vedle občanských aktivit, mezi které patří i podpisová akce na podporu prohlášení sídliště za kulturní památku, probíhá také shromažďování podrobnějších podkladů pro novou verzi návrhu. Jestliže se tedy odborníci shodují v tom, že Ďáblice patří mezi nejhodnotnější a nejlépe dochovaná panelová sídliště v republice a že mají tak silný koncept, že by na rozdíl od mnoha méně zdařilých sídlišť neměly být nijak zahušťovány, není zřejmé, co brání ministerstvu zahájit řízení o jeho památkové ochraně. A to tím spíše, že ministerstvo již disponuje metodickým výstupem z rozsáhlého pětiletého projektu „Paneláci“, který samo podpořilo v rámci programu NAKI. Jedním z výsledků projektu, mapujícího architekturu a urbanismus panelových sídlišť, je Metodika k dokumentaci, výzkumu a památkové ochraně panelových sídlišť zpracovaná Matyášem Kracíkem a Rostislavem Šváchou. Sídliště Ďáblice je v této metodice označeno jako jednoznačný adept na památkovou ochranu a může tedy být obratem pilotně posouzeno. Byla by škoda, kdyby se tento historicky a architektonicky výjimečný soubor zařadil po bok dalších významných realizací poválečné architektury, kterým je památková ochrana dosud odírána.⁶

Hana ŘEPKOVÁ

■ Poznámky

5 Dopis vedoucí oddělení ochrany kulturních památek odboru památkové péče MK ČR Ing. Mgr. Evy Trejbalové, č. j. MK 52956/2017 OPP ze dne 18. 8. 2017.

6 Podrobněji viz soupis doc. Vorlíka v tomto čísle ZPP.

Cena Klubu Za starou Prahu za novou stavbu v historickém prostředí: třináct ročníků

Od novostavby v historickém prostředí našich obcí musíme právem očekávat, že toto prostředí nepoškodí, nýbrž obohatí. Vystává tak potřeba debaty o zásadách, jaké dnešního architekta přivedou ke zdařilému výsledku. Cena Klubu Za starou Prahu, vyhlášená letos už potřinácté, se snaží tuto debatu podněcovat. Následující stat' formuluje kritéria, jakými Klub novostavby posuzuje, a představuje třináct dosavadních nositelů jeho Ceny.

Napsat dobrou zprávu o třinácti uplynulých ročnících Ceny Klubu Za starou Prahu za novostavbu v historickém prostředí pro mě představuje obtížný úkol. Správně bych se měl pokusit vyjádřit, jak na tuto akci hledí celý Klub, respektive jeho Domácí rada. Od jakéhosi neutrálně objektivního stanoviska, jaké by se pro takový cíl hodilo nejlépe, mě však odtlačuje mé velké zapojení do organizace této Ceny. Aniž by to tak bylo mým záměrem, musím o ní psát osobněji, s velkou mírou subjektivnosti.

Ke vzniku Ceny přivedla Domácí radu nespokojenost s kvalitou novostaveb v historickém centru Prahy z desetiletí po listopadové revoluci. Sdíleli jsme tehdy a sdílíme i teď názor, že když už se má objevit v památkově cenném území nová budova, tak to nemůže být na úkor dosavadních hodnot památkové rezervace. Nová stavba nesmí své prostředí poškozovat, musí ho naopak obohacovat. 90. léta 20. století však přinesla jen málo projevů takového obohacující architektury. V Praze se, pravda, tehdy objevil Tančící dům od Franka Gehryho a Vlada Miluniče, jehož architektonické pojetí představám většiny z nás o architektuře pro centrum metropole dobře odpovídalo. Zároveň s ním se však v dlouhou prázdných prolukách stavěly budovy předimenzované a z architektonického hlediska problematicky ztvárněné – například palác Myslbek na Příkopě –, anebo budovy, které snad uspokojivě splnily svou urbanistickou roli, ale jejich bezvýrazná, banální forma nepřidala centru Prahy žádnou novou hodnotu. Příkladem za všechny by se v tomto druhém případě mohla stát někdejší Hypobanka na náměstí Republiky od architekta Bernharda Winkinga.

Proti těmto nepodařeným novostavbám se uvnitř našeho Klubu zvedal stále silnější odpor, v jakém jsme ostatně neustali ani dnes, protože situace se od té doby ještě zhoršila. Byl to hlavně tehdejší jednatel našeho sdružení Richard Biegel, kdo nejhlasitěji volal po pořádání diskusních setkání a seminářů, které by se pokusily definovat, co je na nezdařilých nových budovách v centru Prahy špatné a jaké jsou naopak principy, z nichž při svém vstupu do historického prostředí vycházejí novostavby zdařilé. K formě soutěže o takovou novostavbu jsme nakonec dospěli hlavně proto, že právě ona nás k debatě o takových principech i k je-

jích soustavnějšímu prověřování na konkrétních příkladech sama vyzývá. O uvedení soutěže do provozu se opět nejvíce zasloužil Richard Biegel, s velikou podporou předsedkyně Klubu Za starou Prahu Kateřiny Bečkové.

Své dodnes používané organizační schéma získala Cena už ve svém prvním ročníku v roce 2003. Neposuzují se při ní jen stavby pražské, nýbrž stavby z celého území republiky, jak to odpovídá tradiční starosti Klubu Za starou Prahu o závažné památkové kauzy na všech místech českých zemí. O existenci těchto staveb získáváme informace z různých zdrojů, od odborného architektonického tisku přes tipy důvěryhodných přátel až po vlastní prozkoumávání našich historických měst i menších obcí. Soutěž hodnotí novostavby, tedy budovy s vlastními základy, nikoliv rekonstrukce nebo nástavby těchto budov. Kandidáty na vítězství konečně vybírá porota totožná s Domácí radou Klubu Za starou Prahu čili s jeho jednadvacetičlenným výborem. V prvním kole se o každé nominované stavbě hlasuje aklamací, většinou hlasů z něj vzejdou finalisté. V kole druhém, které rozhodne o laureátovi, pak hlasování probíhá tajně.

Možná stojí za to zastavit se u složení této poroty. V Domácí radě zasedají členové všech generací, od studentů dějin umění a studentů architektury až po zasloužilé seniory. Neméně pestrá se zdá být i její skladba profesní. Vedle historiků umění, architektů a profesionálních památkářů v ní působí i přátelé z jiných pracovních sfér. Věřím tomu, že tato generační i profesní pestrost a zvláště tato přítomnost laického prvku dávají naší soutěži demokratický ráz, a že proto patří k jejím nejcenějším rysům. Slýcháme-li někdy kritiku, že jsme v tom či onom ročníku nevybrali nejlepšího kandidáta nebo že naše Cena přehnaně upřednostňuje nějaký architektonický směr, vždy na to můžeme odpovědět, že jsme ke svému verdiktu dospěli demokraticky a že většina z nás za ním stojí. A že jsme schéma soutěže utvořili dobře, o tom podávají důkaz výsledky všech třinácti uplynulých ročníků.

Tajné hlasování zamezuje tomu, aby jeho výsledek předurčilo přání nějaké silné autority. Záleží však samozřejmě na způsobu, jakým se stavby ucházející se o Cenu porotě představují. Slouží k tomu šest typických fotografických snímků každé stavby, které se stále pokoušíme doplnit jejím studiem přímo v terénu.¹

■ Poznámky

1 Hodnocení stavby porotou na základě fotografií je samozřejmě problematické. Setkáváme se s ním však ve všech soutěžích tohoto typu, například v české Grand prix Obce architektů nebo v nové ceně České komory architektů. Novostavby v naší soutěžní akci se nicméně ucházejí o postup do finále a o vítězství na základě rovných podmínek, počet snímků je vždy stejný a donedávna je všechny pořizoval jeden fotograf – autor těchto řádek.